

ПРІОРИТЕТНІ ФОРМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС

На основі аналізу проблем запропоновано форми співпраці України з ЄС у сфері інвестиційної діяльності, транспортних кордонів, охорони довкілля, законодавства.

Розв'язок кардинальних зовнішньоекономічних проблем набуває пріоритетного значення з огляду на сталу позитивну динаміку розвитку торговельно-економічних відносин України з державами- членами Європейського Союзу, яка спостерігається останніми роками. У 2004 році зовнішньоторговельний оборот України з країнами ЄС порівняно з попереднім роком зріс на 18,6 % і склав 8,9 млрд дол. США. Обсяги зовнішньої торгівлі України з ЄС зросли на 29,8 % порівняно з відповідним періодом минулого року. При цьому зростання експорту відбувалося більш швидкими темпами, ніж імпорту (експорт товарів з України до країн-членів ЄС зріс на 37,1 % і склав 1,02 млрд дол. США, а імпорт з ЄС відповідно – на 23 % (958,2 млн. дол. США). Вперше було досягнуто позитивне сальдо торговельного балансу з ЄС, яке склало 57,1 млн дол. США.

Випереджаючими темпами зростають не лише обсяги торгівлі з країнами ЄС, але й частка держав-членів ЄС у зовнішній торгівлі України. З 1995 року по 2004 рік вона зросла з 13 % до 24 %. З урахуванням 10 країн, які набули членства в ЄС останнім часом, вона сьогодні становить 36,8 %. Такі темпи зростання обсягів торгівлі з державами-членами ЄС дають підстави зробити висновок про поступову переорієнтацію українського експорту з ринків держав СНД, насамперед Росії, на ринки держав-членів ЄС.

У першому кварталі 2005 року для порівняння частка країн СНД, включно з Росією, в українському експорті становила – 28 %.

Позитивна динаміка спостерігається і в надходженні прямих іноземних інвестицій в Україну. Приріст притоку інвестицій з країн ЄС у 2004 році в 2,6 рази перевищував їхнє надходження у 2003 році.

Обсяги надходження прямих іноземних інвестицій з країн-членів ЄС в Україну у першому кварталі 2005 року зросли на 157,3 млн дол. США і становили 2,05 млрд дол. США (загальний обсяг – 6,3 млрд дол. США). Це становить майже 38 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій.

Пріоритетом зовнішньоекономічної політики України є вступ нашої держави до СОТ, тому й свої торговельні відносини з ЄС Україна буде на основі принципів та норм СОТ. Переговорний процес щодо вступу України до СОТ уже вийшов на завершальну стадію. ЄС підтримує Україну у цьому процесі. Свідченням цього стало підписання у березні 2003 р. протоколу про взаємний доступ до ринків товарів та послуг. Крім того, Україна вже підписала 14 двосторонніх протоколів з іншими державами-членами робочої групи.

Одним з найважливіших питань, що стоять сьогодні на порядку денному і мають ключове значення не лише для розвитку торговельних відносин, але й усього комплексу співробітництва між Україною та ЄС, є визнання повного ринкового статусу економіки України у контексті антидемпінгового законодавства ЄС. У своєму попередньому дослідженні Єврокомісія визнала суттєвий прогрес в реформуванні економіки України і прийняла остаточне позитивне рішення і визнання України як ринкової. Таке рішення було прийняте 1 грудня 2005 р. на самміті Україна-ЄС в м. Києві.

Торкуючись перспектив розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС, слід зазначити, що вступ України до СОТ є необхідною передумовою створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС. Її створення не лише підніме рівень торговельних відносин між Україною та ЄС, але й буде ефективною відповіддю на виклики, пов'язані з розширенням Євросоюзу.

Розширенню доступу українських товарів до ринків ЄС сприятиме надання нашій державі преференцій у торгівлі з ЄС на основі генералізованої схеми преференцій ЄС та укладання преференційних угод щодо торгівлі товарами та послугами. Законодавча база створення зони вільної торгівлі має стати складовою майбутньої угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Іншим варіантом може бути розробка та укладання спеціальної угоди про зону вільної торгівлі.

У середньостроковій перспективі важливим етапом економічної інтеграції України до ЄС має стати Митний союз, який усуне митні, правові та технічні бар'єри у торгівлі з Європейським Союзом. Кінцевою метою цього процесу буде забезпечення для України вільного пересування осіб, товарів, послуг та робочої сили (чотирьох свобод) в рамках єдиного ринку ЄС. Запровадження спільних правил та стандартів є життєво важливим для забезпечення рівноправного доступу до ринків, а також створення стабільного середовища для економічної діяльності.

Головним критерієм просування внутрішніх економічних реформ та успішного втілення вищезгаданих кроків економічної інтеграції є досягнення Копенгагенських економічних засад, що створить необхідні економічні передумови для повноправного членства України в ЄС. Вигідне географічне розташування та унікальна мережа нафто- і газопроводів, а також енергомереж, якими володіє Україна, роблять її одним з найважливіших транзитних вузлів в європейському енергетичному просторі, що має для Євросоюзу стратегічне

значення. Адже перший документ, підготовлений на розвиток комунікації «Ширша Європа – сусідство» стосувався саме розвитку енергетичної політики розширеного Євросоюзу. У цьому документі Європейський Союз чітко висловився на користь реалізації спільної енергетичної політики в рамках «Ширшої Європи».

Україна розглядає співпрацю з ЄС в енергетичній сфері як один з ключових елементів реалізації стратегічного партнерства, важливу складову забезпечення енергетичної безпеки усєї Європи. Співробітництво Україна – ЄС в енергетичній сфері здійснюється за всіма напрямками цього спектру, хоча його глибина та інтенсивність є різними.

Важливе значення надає Європейський Союз співробітництву з Україною у галузі транзиту енергоносіїв. Це знайшло своє відображення у низці документів ЄС, зокрема «Зеленій книзі щодо безпеки енергопостачання», Спільній стратегії ЄС щодо України, а також Спільній заяві Копенгагенського саміту Україна – ЄС.

Забезпечення ефективного функціонування українських транзитних мереж неможливе без їхньої інтеграції до загальноєвропейських на основі стандартів та норм Євросоюзу. Важливим елементом цієї співпраці є проект євразійського нафтотранспортного коридору (ЄАНТК). Для України ЄАНТК є не лише дієвим засобом диверсифікації постачання нафти, але й важливим чинником її європейської інтеграції. Водночас він створює важливий шлях постачання високоякісної каспійської нафти до розширеного Євросоюзу. Таким чином, реалізація цього проекту є добрим прикладом поєднання інтересів України та ЄС у контексті забезпечення їхньої енергетичної безпеки.

Не менш важливою є співпраця у сфері забезпечення ефективного та безпечного транзиту газу для споживачів з ЄС. Українська сторона виходить з необхідності належного врахування інтересів виробників, транзитерів та споживачів у процесі створення Консорціуму з управління та розвитку газотранспортної системи України.

Найближчим часом планується розпочати третю фазу реалізації Програми ІНОГЕЙТ. Її результатом буде визначення правових, економічних та технічних умов оптимізації функціонування цієї програми. Варто також згадати про співробітництво у галузях ядерної безпеки, поновлювальних джерел енергії та підвищення безпеки вугільних шахт. Європейський Союз уже надав Україні допомогу щодо здійснення заходів з підвищення безпеки на АЕС України на суму більшу, як 110 млн євро. Значну допомогу ЄС надає Україні у подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи, в тому числі виведення ЧАЕС з експлуатації, реалізації Плану дій на об'єкті «Укриття» та ліквідації паливного дефіциту, що виник у результаті закриття ЧАЕС.

Як транзитна держава, Україна надає особливої ваги співпраці з ЄС у транспортній сфері. Територією України проходять чотири з дев'яти міжнародних транспортних коридорів, які увійшли до мережі загальноєвропейських, та два з п'яти євразійських транспортних коридорів – ТРАСЕКА та Північ-Південь. Важко переоцінити значення цих транспортних артерій як для Європейського Союзу, так і для України. Ефективне використання Україною свого транзитного потенціалу означає не лише значне збільшення надходжень до державного бюджету, але й розвиток відповідних галузей вітчизняної промисловості. У зв'язку з цим на порядку денному стоїть питання розбудови транспортної інфраструктури України у відповідності до стандартів ЄС. Вже сьогодні робляться певні кроки в цьому напрямку.

Важливою є підтримка з боку ЄС у питанні залучення ресурсів європейських фінансових інституцій, зокрема кредитів Європейського інвестиційного банку, для реалізації проектів у галузі транспорту на території України. Особливого значення набуває питання безпеки транспортного руху, зокрема авіаційного та морського. У зв'язку з цим Україна вітає зміцнення та сприяння динамічному розвитку взаємодії у цій сфері з ЄС, зокрема в рамках Європейських агентств з безпеки польотів та морської безпеки.

Моделюючи майбутні відносини з Європейським Союзом, не можна не торкнутися питання співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища. У контексті наступного розширення ЄС дедалі більшого значення набуває формування спільних підходів до удосконалення системи управління екологічними процесами. Укладення Карпатської конвенції підтвердило готовність України та ЄС знаходити та втілювати в життя нові механізми посилення екологічної співпраці в центрі Європи.

Питанням, яке потребує невідкладного вирішення, є запобігання глобальним змінам клімату. За безпосередньої підтримки ЄС Україна здійснює підготовку до ратифікації та імплементації Кіотського протоколу про зміни клімату. У цьому контексті першочерговим завданням є широке запровадження енергозберігаючих технологій та реалізація відповідних пілотних проектів на українських підприємствах.

У формуванні нової, об'єднаної Європи, дедалі більшого значення набуває створення європейського дослідницького простору. Зважаючи на значний науковий потенціал, Україна не повинна стояти осторонь цих процесів. Участь українських вчених у розробці та реалізації спільних широкомасштабних інноваційних проектів сприятиме формуванню єдиного європейського наукового простору, підвищенню рівня наукових досліджень як в Україні, так і в ЄС. Ми повинні навчитися ефективно використовувати інструменти співробітництва, які надає Угода про наукове і технологічне співробітництво між Україною та ЄС, докласти зусиль для залучення вітчизняних науковців до участі у Шостій рамковій програмі наукових досліджень ЄС.

Додаткові можливості перед Україною відкриває участь українських учених у реалізації галузевих наукових програм ЄС. Ці програми є частиною заходів, спрямованих на формування європейських просторів у різних наукових сферах.

Налагодженню нових, більш дієвих форм співпраці з ЄС та подальшому наближенню України до норм

та стандартів Європейського Союзу сприяє технічна допомога, яку ЄС надає нашій державі у рамках програми Тасіс. Актуальним є не лише питання підвищення ефективності використання цієї допомоги, але й вироблення нових підходів щодо її надання.

Можливість зміни принципів надання технічної допомоги Україні передбачається в оприлюдненій на початку липня 2005р. Комунікації Європейської Комісії «Прокладаючи шлях до нового інструменту сусідства», в центрі якої питання розбудови транскордонного співробітництва. Розширення ЄС, його вихід на кордон з Україною зумовлює необхідність тісного співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ. Цей напрямок двосторонньої співпраці набуває пріоритетного значення.

Сторони погодили формулу стосовно оцінки виконання графіку імплементації Плану дій ЄС щодо України у сфері ЮВС за напрямками «розвиток законодавства», «інституційні зміни» та «практична реалізація». З метою синхронізації термінів реалізації проектів технічної допомоги з боку ЄС в рамках програми Тасіс до графіку імплементації були внесені відповідні зміни.

Сторони підтвердили намір й надалі надавати пріоритетного значення співпраці у питаннях управління кордоном, протидії відмиванню брудних грошей, запобігання торгівлі людьми та у боротьбі з нелегальною міграцією і наркобізнесом. Відзначено важливість подальшого розвитку співробітництва у сфері запобігання та боротьби зі статевою експлуатацією дітей, дитячою порнографією та корупцією. Було домовлено також інтенсифікувати діалог між ЄС та Україною з візових питань.

Під час засідання Ради з питань співробітництва Україна-ЄС було передано Позиційний документ України щодо лібералізації візового режиму. Він передбачає здійснення низки заходів з метою поступового переходу до безвізового режиму з ЄС. Українська сторона відстоює позицію щодо необхідності укладення Угоди про реадмісію з ЄС у пакеті з тематикою взаємної лібералізації візового режиму та надання Україні допомоги з боку Євросоюзу в облаштуванні державного кордону по всьому його периметру. Першими кроками у діалозі з лібералізації візового режиму, на думку України, могло б бути запровадження безвізового режиму поїздок до держав шенгенської зони для громадян України, пред'явників дипломатичних та службових паспортів, зменшення сум консульських зборів для інших категорій громадян та запровадження багаторазових віз.

У свою чергу, ЄС вважає можливим початок роботи з лібералізації візового режиму лише у разі попереднього виконання українською стороною низки умов, основною серед яких є делімітація та демаркація державного кордону України по всьому його периметру. Незважаючи на помітну розбіжність у позиціях сторін, вдалося конкретизувати подальші напрями співробітництва з ЄС у візовій сфері та у питанні щодо виключення України з шенгенського «негативного списку», а також досягти домовленості стосовно визначення діалогу з візових питань, як одного із пріоритетних напрямів співпраці. Відбулося два раунди переговорів щодо укладення між Україною та ЄС Угоди про взаємну передачу– прийняття незаконних мігрантів (реадмісію).

При вирішенні питання щодо укладення Угоди про реадмісію Україна виступає за комплексний підхід до розв'язання проблеми боротьби з нелегальною міграцією, який би включав, крім візових питань, допомогу в облаштуванні державного кордону України по всьому його периметру, надання з боку ЄС матеріально-технічної допомоги у створенні на території України центрів тимчасового утримання нелегальних мігрантів та їх репатріації, підтримку Євросоюзом зусиль нашої держави, спрямованих на укладення угод про реадмісію з Росією та Білоруссю, а також на активізацію переговорного процесу з цих питань між ЄС та Росією.

Необхідною умовою європейської інтеграції України є адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу. З наближенням кордонів ЄС до України цей процес набуває дедалі більшого значення. Лише «правова сумісність» з ЄС здатна забезпечити поглиблення політичних, економічних, культурних, наукових та гуманітарних зв'язків України з Євросоюзом. Україна вже зробила у цій царині чимало, однак ще більше залишається зробити. Робота з адаптації законодавства України до законодавства ЄС є складовою частиною щорічних планів дій на виконання Програми інтеграції України до ЄС.

Слід відзначити, що на шляху України до ЄС існує низка проблем як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Це брак кваліфікованих кадрів, здатних здійснити порівняльно-правовий аналіз усього масиву законодавчих актів, визначити та реалізувати першочергові галузеві пріоритети адаптації; обмеженість фінансових ресурсів, які Україні здатна виділити на здійснення офіційних перекладів актів європейського права у відповідних сферах; недостатність технічної допомоги, яку надає ЄС на дані цілі Україні, відсутність в українському парламенті системи, яка б забезпечувала підготовку законопроектів, адаптованих до відповідних положень європейського права тощо.

Для подолання такої ситуації слід ширше залучати експертні можливості європейських партнерів як при розробці та реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, так і у ході підготовки окремих законодавчих актів. Доцільно уже зараз розробити спільно з ЄС конкретні інструменти реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, зокрема на основі щорічних графіків адаптації. Це сприятиме визначенню пріоритетних напрямків роботи у цій, сфері та часових рамок створення єдиного правового простору Україна-ЄС, зокрема на основі щорічних графіків адаптації. Це сприятиме визначенню пріоритетних напрямів роботи у даній сфері та часових рамок створення єдиного правового простору Україна-ЄС.

Надійшла 14.1.2006 р.